

HRVATSKI TROPLET U LOBORU

Portal Hrvatskoga kulturnog vijeća, Ljubomir Škrinjar ; četvrtak, 17. svibnja 2007. godine

Mjesto se zove Lobor, kod Zlatara, oko 60 km sjeverno od Zagreba, ili 16 kilometara od **Beleca**. Široj hrvatskoj javnosti je nepoznato da se arheološki lokalitet *Lobor - Majka Božja Gorska* odnedavno svrstava među najvažnije starohrvatske lokalitete, jednak onima u Ninu, Kninu ili Solinu. Uz starohrvatski pleter, inače vrlo česta pleterna ornamentika u Dalmaciji, nedavno je otkriven i kontinuitet gradnje šest crkava, od antičkog poganskog hrama (III. st.), starokršćanske bazilike s krstionicom (V. st.), starohrvatske drvene crkve (VIII.- IX. st.), predromaničke (s kraja IX. st.), kasnoromaničke (XIII. st.), na čijim je temeljima sagrađena i današnja gotička crkva (XIV. st.), barokizirana u XVII. stoljeću.

Svetište Majke Božje Gorske u Loboru ujedno je i najstarije marijansko svetište u sjevernoj Hrvatskoj. I sve to na jednome mjestu, na omanjoj zaravni na vrhu brijega/gradini nazvanom Gora.

Jedino hrvatskom arheologu Krešimiru Filipecu, docentu na Odsjeku za arheologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i voditelju arheoloških istraživanja u Loboru, možemo zahvaliti na otkrićima koja su obogatila hrvatsku i svjetsku povijest. Također zahvaljujemo za četiri fotografije koje je na zamolbu ustupio portalu HKV-a.

HRVATSKI TROPLET U LOBORU

Potaknut višestoljetnom hrvatskom tradicijom hodočašća u marijansko svetište Majke Božje Gorske, doc.dr. Filipec je 1998. godine započeo s arheološkim istraživanjima na Gori i u sklopu postojeće crkve.

Vrijednosti otkrivenih nalaza su takve da se danas na prostoru kod svetišta Majke Božje Gorske gradi arheološki park i muzej kroz koji će hodočasnici i posjetitelji upoznati nalaze od prapovijesti, preko rimskog i starokršćanskog perioda, do romanike i gotike. Oko crkve, i uz Poučnu stazu koja vodi do Svetišta, već su postavljeni panoi koji govore o povijesnim, zemljopisnim, biljnim i životinjskim osobitostima ovog arheološkog lokaliteta i kraja.

Brončano i starije željezno doba

Najstariji nalazi potječu iz srednjeg brončanog doba 1700 -1400 pr. Kr. (ostaci keramike i grobnih žara - Litzenska kultura). U to doba Gora se već utvrđuje. Više otkrivenih stambenih građevina, keramike i nakita potječu iz razdoblja starijega željeznoga doba.

Mlađe željezno doba i rana antika

Drugo razdoblje, koje se ističe posebno velikom građevinskom aktivnošću, je mlađe željezno doba (II.-I. st. pr. Kr.). Cijeli plato se poravnava i na njemu se smješta naselje. Današnji je izgled Gora dobila u to doba. Nakon uspostave rimske vlasti život se spušta u ravnicu, otprilike tamo gdje je i danas središte mjesta Lobor.

Kasna antika

U vrijeme 3. i 4. stoljeća provinciju Panoniju Saviju potresaju upadi barbara. Gradi se kameni zid zidan kamenom lomljencem i cijela Gora se pretvara u dobro zaštićenu utvrdu.

U to doba se na mjestu, gdje će kasnije biti podignuta kršćanska crkva, gradi poganski hram. Glava i postolje kipa, pretpostavlja se da je riječ o kipu rimske boginje, pronađeni su ispred starokršćanske krstionice, a ostaci antičke građevine nađeni su ispod starokršćanske bazilike. Najvažnija građevina iz toga razdoblja je starokršćanska bazilika s odvojenom zgradom krstionice.

Ispred glavnog ulaza u današnju crkvu otkopani su ostaci zidova starokršćanske bazilike s osmerokutnom zgradom krstionice i šesterostraničnim krsnim zdencem u sredini (foto K. Filipec). Bazilika nije u cijelosti istražena, jer se većim dijelom nalazi ispod postojeće crkve.

Iznad krstionice podignuta je betonska konstrukcija (doista je šteta, kako reče i loborski župnik, da namjesto betona nije postavljeno armirano staklo), jer Arheološki muzej je idejnim projektom zamišljen tako da posjetitelj nakon što obiđe cijeli kompleks Gore uđe nesmetano u podzemlje, u pronađenu kriptu ispod južne cinkture u kojoj će biti izloženi prapovijesni i antički nalazi s lokaliteta *Lobor- Majka Božja Gorska*. Potom bi se posjetitelja vodilo, i dalje ispod zemlje, do starokršćanske krstionice i predromaničke crkve, a zatim kroz sakristiju u postojeću crkvu koja je sama po sebi također muzej.

U velikoj selidbi naroda na početku VII. stoljeća, utvrda zajedno s bazilikom je zapaljena. Bazilika više nikada neće biti obnovljena. Starosjedilačko stanovništvo zamijenili su Hrvati i Slaveni.

Jedina starohrvatska drvena crkva u Hrvatskoj – početak 9. stoljeća

Prva hrvatska kršćanska crkva sagrađena je oko 800. godine. Bila je jednobrodna, duga oko 12, a široka oko 6 metara i građena je od drveta. U njoj je otkriven grob mlade žene koja je pripadala višem društvenom sloju (nađeno je i više grozdolikih naušnica). Ostaci ove drvene crkve pronađeni su južno od zvonika današnje crkve ali i pored ruševina starokršćanske bazilike. Od drvene crkve, kao takva je jedina u Hrvatskoj i na širem prostoru, ostali su samo rovovi u koje su bili okomito usađeni drveni stupovi od kojih su ostali tek mali komadići pougljenjenog drveta (foto K. Filipec).

Istraživanja u Loboru već su sada jasno pokazala da pokrštavanje sjeverne Hrvatske, odnosno južne Panonije, kreće u isto vrijeme (rani srednji vijek) kad i u Dalmaciji, odnosno na središnjem područje hrvatske kneževine.

Predromanička starohrvatska crkva – 10. stoljeće

Potraj IX. st., a najkasnije do sredine X. st., benediktinci grade novu zidanu crkvu pokraj postojeće drvene crkve, iznad ruševina starokršćanske bazilike. Ubraja se među najveće onodobne crkve u Hrvatskoj (duga oko 24, a široka oko 12 metara). Imala je tri broda, predvorje i zvonik na pročelju, i bila je veća i od današnje crkve. To je ujedno i najbogatije opremljena predromanička crkva na području cijele Hrvatske i najstarije svetište Majke Božje u sjevernoj Hrvatskoj. Pronađeno je više kamenih ulomaka sa starohrvatskom pleternom ornamentikom.

Tragovi temelja sjevernog bočnog zida ranokršćanske bazilike i predromaničke crkve (foto K. Filipec).

Podignuti su zidovi, otprilike do hodne površine, kako bi bio vidljiv tlocrt temelja.

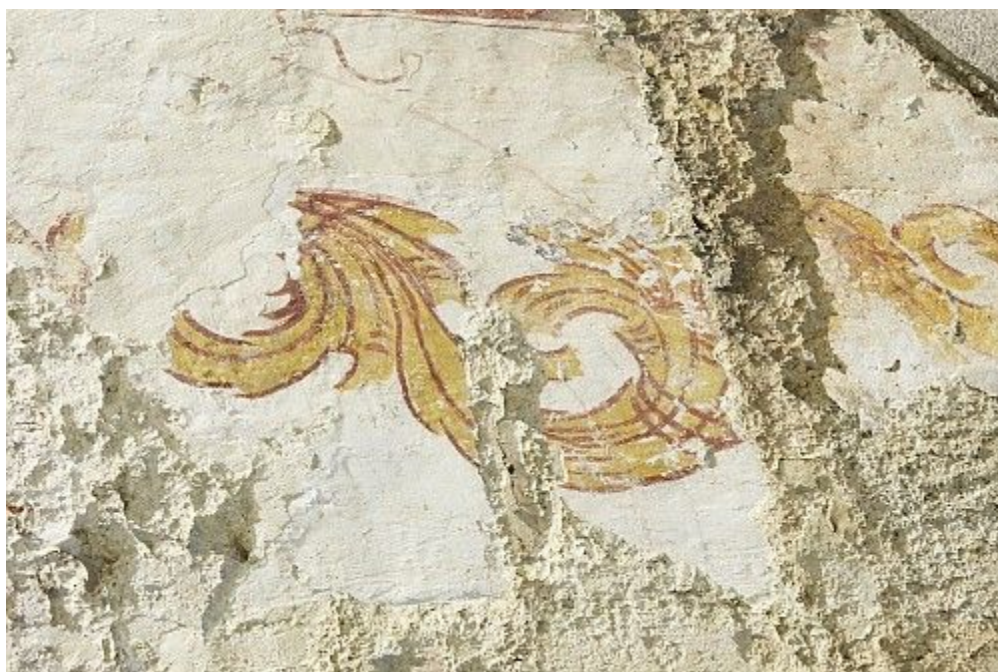

Nalaz pilastra s jeruzalemskim križem ili Templarskim križem

Potkraj XII. stoljeća gradi se iznad izgorjele predromaničke crkve nova kasnoromanička - ranogotička crkva. U prilog pretpostavci da su na ovom prostoru obitali križarski misionari, vitezi templari (ali ne templari Hrvati već francuski plemići, koji su Hrvatima stvarali dosta problema!), govori nalaz pilastra s jeruzalemskim križem, koji je 2005. godine izvađen iz temelja crkve (foto K. Filipec).

Kasnogotička crkva – 14. stoljeće

Iznad kasnoromaničke crkve se u XIV. stoljeću gradi današnja velika jednobrodna gotička crkva čija je unutrašnjost oslikana freskama koje su sačuvane do danas. Crkva je bila oslikana i izvana, ali sada je vidljiv samo jedan lik sv. Kristofora koji se sačuvao na južnoj strani crkve.

Crkva je tijekom vremena mijenjana i dograđivana, a u zidovima je pronađen velik broj kamenih ulomaka koji su pripadali opremi predromaničke crkve. Dio starohrvatskog pletera iz 1076. godine, s natpisom +SVMME, je ugrađen ispod propovjedaonice, dok se drugi dio nalazi u Arheološkom muzeju u Zagrebu.

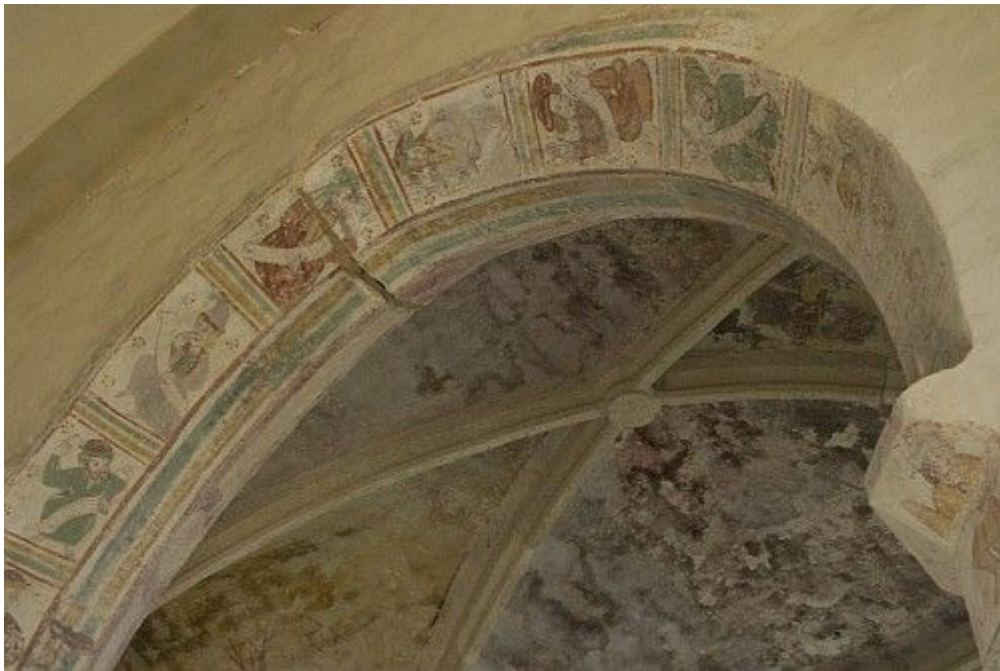
Osim svoje vjerske, arheološke i povijesne vrijednosti, crkva Majke Božje Gorske ima i neprocjenjivu umjetničku vrijednost. Naime, freske koje se dijelom još uvijek mogu vidjeti na zidovima svetišta u crkvi, jedan su od najstarijih primjeraka zidnoga slikarstva u Hrvatskoj. Na njima su prikazani prizori iz Marijina zemaljskoga i nebeskoga života uz niz apostola i svetaca.

Na stropu lađe i zidovima izbija na površinu plava boja, što upućuje na mogućnost postojanja freske i ispod današnjega sloja žbuke.

Popločenje svetišta pripada nekoj antičkoj građevini ili možda starokršćanskoj bazilici, a još su vidljivi i ostaci predromaničke crkve. Svetište predromaničke, kasnoromaničke, a možda i starokršćanske crkve se poklapaju s postojećim svetištem.

U drugoj polovici 17. stoljeća izrađen je bogati oltarni retabl u baroknom stilu s drvenim kipom Bogorodice u pozlaćenju haljini (izrađen oko 1500. godine), koji je na glasu kao čudotvoran. Uz taj kip, između stupova, stoje kipovi Sv. Lovre i Sv. Jurja, a do njih izvan stupova kipovi Sv. Barbare i Sv. Katarine.

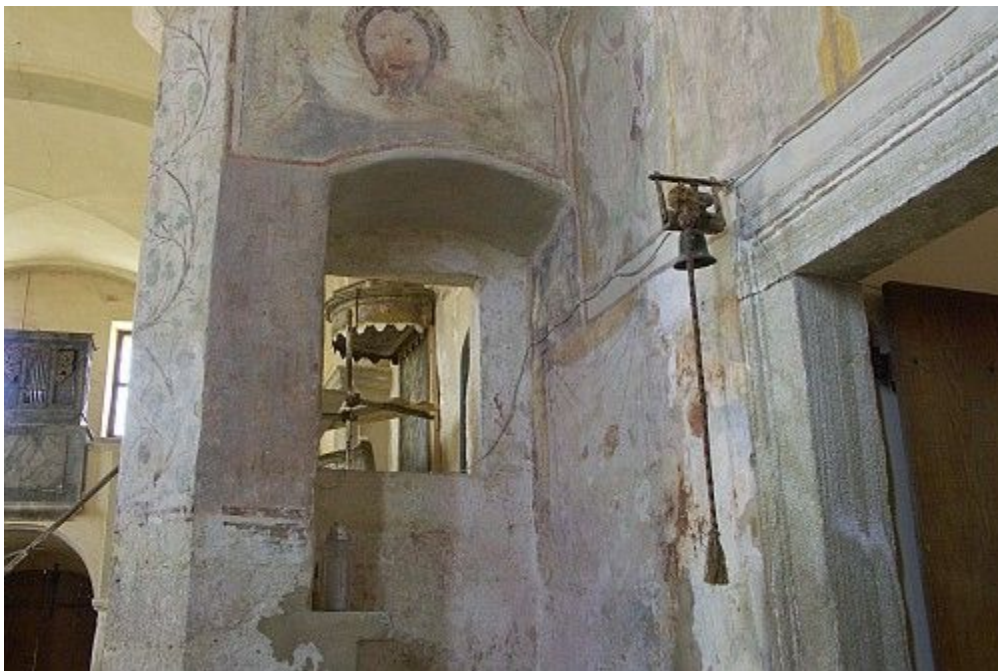
Plohe zida oko oltara su podijeljena na polja u koja su smješteni likovi apostola, prikazani u gotovo prirodnoj veličini.

Prikaz Veronikina rupca koji pokazuju dva anđela.

Brodovi bazilike bili su odvojeni s dva reda stupova koji su imali ukrašene kamene kapitele
Loborske freske iz XIV. stoljeća još uvijek nisu restaurirane, pa im, posebice zbog vlage, prijete opasnost da budu u potpunosti uništene.

Možemo li zamisliti kako bi ovo kulturno blago hrvatskog naroda (i europske povijesti) danas izgledalo da se lokalitet *Lobor-Majka Božja Gorska* nalazi, recimo, u Engleskoj ili Francuskoj? Zasigurno ne u ovako sramotno jadnom stanju!

Kad znamo da se Soroševa humanistička inteligencija protivi istraživanju sakralne i hrvatske povijesti, onda nas ne iznenađuje da se za arheološka istraživanja i konzervatorske radove na Gori godišnje iz proračuna RH izdvaja velikih 60.000 kuna, dok istovremeno ta država godišnje izdvaja 28.500.000 kuna samo za Mamićev NK Dinamo iz Zagreba (koji je uz sve to još i oslobođen PDV-a, ali Caritas nije!).

Teško je povjerovati da će se uskoro promijeniti taj balkanski mentalitet *u se, na se i pada se*, ili da će Ministarstvo kulture i Uprava za zaštitu kulturne baštine - Konzervatorski odjel u Zagrebu izdvojiti više novaca za arheološka istraživanja i konzervatorske radove.

Upoznajmo zato naše prijatelje s ovom reportažom. Možda se među tisuću primatelja e-pošte pronađe neki poduzetnik ili netko tko može promijeniti postojeće stanje na Gori.

Tako da sutra sa čistim obrazom možemo reći – mi nismo šutjeli!

Svetište Majke Božje Gorske otvoreno je samo prigodom velikih katoličkih blagdana, ali se tijekom godine može posjetiti i razgledati uz prethodni dogovor s izuzetno ljubaznim loborskim župnikom vlč. Ivanom Mikecom.

Pogled s Gore na nedaleku srednjovjekovnu tvrđavu Oštrc ispod Ivančice, do koje vodi dobro markirana planinarska staza (45 minuta hoda). Jedna predaja kaže da su Oštrc grad izgradili templari, na brdu, bliže nebu, bliže Bogu, daleko od ljudske svakidašnjice koja ostaje u dolini.